Vətən müharibəsinin fəlsəfəsi

IV MƏQALƏ

Biz sülhdən faydalanmaq istəyiriksə, savaşmalıyıq.

SİSERON

Azərbaycan nümunəsi

Mövzuya aid III məqalədə Vətən müharibəsinin bir neçə nümunəsinin müqayisəsi göstərir ki, azadlıq savaşı aparan dövlətlərin son məqsədləri fərqli ola bilər. Bu baxımdan II Qarabağ savaşı Azərbaycanın müasir dövrdə Vətən müharibəsi kimi onların hər birindən fərqlənir.

Həmin anlayışın kökündə milli ideya dayanır: ərazi bütövlüyünü təmin etmək. Ölkənin və dövlətin bütün fəaliyyəti bu ideyanın həyata keçməsinə yönəldilmişdi. "Ərazi bütövlüyünü təmin etmək" həm də dövlətin bütün ərazisində suverenliyini təmin etməyi nəzərdə tuturdu. Azərbayan cəmiyyəti "Vətən müharibəsi anlayışı"nın mənası, mahiyyəti və məzmununu milli ideyanın semantik mənası və siyasi məqsədi çərçivəsində qəbul edirdi.

Ərazi bütövlüyünün təmini azərbaycanlılar üçün məğlub edəcəkləri ölkəni parçalamaq, onu dağıtmaq və üzərində hər hansı nəzarəti həyata keçirmək kimi mənaları inkar edirdi. Bu, sırf müstəqillik, suverenlik və mənəvi-ideoloji cəhətdən özünütəsdiq prosesi kimi təsəvvür olunurdu.

Vurğulanan özəllik Vətən müharibəsinin Azərbaycan nümunəsini bütün digər müharibələrdən humanitarlıq və beynəlxalq hüquqa tam əməl etmək aspektlərində fərqləndirir. Buna görədir ki, Azərbaycan Prezidenti Vətən müharibəsinin nəticəsini xarakterizə edərkən heç bir neqativ məqamı önə çəkməmişdir.

İlham Əliyev Azərbaycanın üç vəzifəni yerinə yetirdiyini bəyan etmişdir: tarixi ədalət bərpa olunmuşdur, milli ləyaqət yenidən təsdiqini tapmışdır, beynəlxalq hüquq normaları təmin edilmişdir.

Dövlət başçısı bu seçimi təsadüfən etməmişdir. Onun təməlində çox ciddi siyasi mentalitet elementləri və dövlətçiliyin baza amilləri mövcuddur. Vətən müharibəsinin fəlsəfəsini də həmin faktorların yaratdıqları ümumi mənzərə təşkil edir.

Burada Azərbaycan nümunəsinin sistemli və mürəkkəb xarakterinin əsas məqamlarına baş vurmağa yaxınlaşırıq. Bunlar bizim Vətən müharibəsi anlayışımızın dərin sosial, mental, psixoloji, siyasi, tarixi, mədəni, ideya qatlarında mövcud olan dəyərlərin nə dərəcədə humanitar, xilasedici, sülhsevər və qurucu olduğunu duymaq üçün olduqca vacib faktorlardır.

Bizim mifoloji təfəkkürümüzdə bu məqamların əbədi "yuvaları", "kodları", "psixoloji və duyumsal memləri" vardır. Onları bir tezisdə aydın ifadə etmək olar – "Türk qövmü İlahi nizamı dünya nizamına proyeksiya etmək missiyasına məsuldur". Vurğulanan aspektdə öncə liderin siyasi mentalitetinin II Qarabağ savaşındakı təzahür formalarına baxaq.

Liderin siyasi mentaliteti

İlk mərhələdə Heydər Əliyevin lider kimi siyasi mentaliteti həm milli ideyanın məzmun və məqsədinin müəyyənləşməsində, həm də onun həyata keçməsi prosesinin dinamikasında ifadəsini tapmışdır.

Milli ideyanın "ərazi bütövlüyünü bərpa etmək" kimi müəyyənləşməsi faktiki olaraq Vətən müharibəsinin strateji məqsədinin hərbi, siyasi, ideoloji və təhlükəsizlik hüdudlarını da aydın ortaya qoymuşdur.

Belə ki, müstəqil Azərbaycan üçün Vətən müharibəsi yalnız ərazi bütövlüyünün təmini və bu əsasda suverenliyin tam təmini ilə sərhədlənirdi. Bu o deməkdir ki, Azərbaycan üçün müstəqillik mərhələsində "Vətən müharibəsi" anlayışı tarixdən, mədəniyyətdən, ənənədən gələn kodlar əsasında beynəlxalq hüquq normaları çərçivəsində sırf özünümüdafiə mahiyyəti daşıyırdı. Bu həddin aşılması nə savaşa qədər, nə onun gedişində, nə də postmüharibə mərhələsində Azərbaycan Respublikası dövlətinin siyasi-diplomatik və hərbi gündəmində olmamışdır.

Burada "özünümüdafiə" anlayışı BMT Nizamnaməsinin uyğun maddələrinə söykənməklə müstəqil dövlətçiliyi müdafiə etməyi nəzərdə tutur. Bu anlamda ərazilərin işğaldan azad edilməsi geniş miqyasda müstəqil dövlət olmaq hüququnun hərb meydanına uğurlu proyeksiyasıdır.

Sübutlar da vardır. Savaşın gedişində Azərbaycan Ordusu beynəlxalq hüquqa, müharibənin qanunlarına məhəl qoymayan, geridəqalmış savaş əxlaqına malik dövlətin və onun havadarlarının təxribatlarına zərrə qədər də uymadı.

Məsələn, Ermənistan Gəncəni, Mingəçeviri, Bərdəni və savaş zonasından uzaqda olan bir neçə yaşayış məntəqəsini bombaladı, günahsız sivil insanlarımızı (uşaqları, qadınları, qocaları) məhv etdi. Azərbaycan Ermənistanda bir nəfər də olsun sivilə xətər yetirmədi, ancaq hərb meydanında əlində silah olan erməni tərəfdən döyüşən əsgərləri məhv etdi, onlara aman vermədi. Bu, qədimdən gələn türk savaş əxlaqının müasir mərhələdə ən gözəl nümunələrindən biridir. Azərbaycan "nöqtə əməliyyatları" ilə silahlı quldur sivildən ayıra bildi – mülki şəxs sağ qaldı, silahlı təcavüzkar məhv oldu!

Mülki əhaliyə qarşı həssaslıq

Bu özəllik müasir tarixi dönəmdə Azərbaycanın Vətən müharibəsi nümunəsini digərlərindən fərqləndirən olduqca əhəmiyyətli keyfiyyətdir. Onu deyək ki, sivillərə qarşı eyni həssaslığı şanlı Türkiyə Ordusu Türkiyə ərazisində, İraq və Suriyada apardığı antiterror əməliyyatlarında da göstərmişdir. Lakin Azərbaycan Ordusu, dövlətin silahlı qüvvələri kimi, başqa ölkənin işğalçı ordusuna qarşı təkbaşına və mürəkkəb geosiyasi şəraitdə müharibənin klassik anlamında savaşdı. Belə şəraitdə ordunun müharibənin bütün qanunlarına dəqiq əməl etməsi və mülki insanlara zərrə qədər məhvedici zərbə endirməməsi dünya nümunəsidir.

Azərbaycandan başqa hansı ölkədə bu nümunə özünü göstərir? Ukrayna və Rusiyadan sivillərin həlak olması ilə bağlı nə qədər informasiyalar gəlir? Və ya Qəzzada İsrailin, İsraildə HƏMAS-ın nə qədər sivili məhv etdiyi haqqında məlumatlar yayılır? Hər iki savaşda, hətta, mülki insanlardan hərbi məqsədlərlə süni istifadə nümunələri haqqında KİV-də məlumatlar gedir.

İsrail–Fələstin və Rusiya–Ukrayna savaşlarında liderlərin bəyanatlarında tez-tez "yerlə-yeksan edəcəyik", "yer üzündən siləcəyik", "filan qədər mülki insanı məhv etmişlər", "sona qədər yox edəcəyik" kimi fikirlər yer alır. Hətta Qəzzada, Ukraynada və Rusiyada sosial obyektlər, mülki təşkilatlar, təhsil və sağlamlıq ocaqları bombalanır. Bunun əmrini verənlər vardır...

II Qarabağ savaşında isə Azərbaycan tərəfdən buna bənzər bir dəfə də olsun addım atılmadı. Əksinə, Azərbaycan Ordusu qanunsuz düşmənin təxribatçı hərəkətlərinə qarşılıq bir sivilin burnunu belə qanatmadı (bəziləri öz günahlarından ataş altına düşmüşdülər). Azərbaycan Ordusunun bu cür davranmasının kökü haradadır?

Birincisi, Ali Baş Komandanın lider siyasi mentalitetinin mahiyyətindədir. İlham Əliyev, hətta, savaşın gedişində Vətəni müdafiə və ərazi bütövlüyünü təminetmə məntiqindən zərrə qədər də kənara çıxmadı. Məhz Ali Baş Komandanın siyasi mentaliteti sayəsində ermənilərin mülki insanlarımıza qarşı etdikləri təxribatlara cavab olaraq, yalnız hərb meydanında qəhrəmanlıq göstərməyə istiqamətlənmiş səslənişləri ərazi bütövlüyünü təmin etmək uğrunda aparılan savaşın tam ədalətli olmasını şərtləndirən faktorlardan oldu. İlham Əliyevin liderlik siyasi mentaliteti onun savaş zamanı xarici jurnalistlərin saysız-hesabsız qərəzli suallarına ədalətlilik, obyektivlik və hüquqilik məqamlarını ciddi gözləməklə cavab verməsini şərtləndirmişdir.

Bu məqamda Ali Baş Komandanın timsalında dövlət başçısı və xalqın lideri olmağın ədalətlilik və humanitarlıq kontekstində bir nümunəsini görürük. Eyni zamanda, dövlətçilik və liderlik ənənəsinin müasirlikdə sintezinin təzahürü görünür. Bütün təxribatlara baxmayaraq, dövlət başçısı, lider və Ali Baş Komandanın türk savaş qanunlarının təməl dəyərlərinə - ədalətə, mənəviyyata, hərbi qanunlara saygıya, humanizmə və hüquqa tam əməl etməsini görürük. Prezident İlham Əliyevin liderlik siyasi mentaliteti mahiyyətcə humanitardır ki, bu da II Qarabağ savaşının ədalətli müharibə kimi humanitar xarakterini olmasını təmin etmişdir.

Ordunun döyüş əxlaqı

İkincisi, Ordunun humanitar davranmasının kökü tarixən Azərbaycan ordularında formalaşmış hərbi döyüş əxlaqındadır. Azərbaycan əsgəri təcavüzkar deyildir. Azərbaycanda qəhrəman ailəsini, dostunu, yoldaşını, yurdunu, xalqını, Vətənini, şərəfini, namusunu, anasını və bacısını qorumağı bacarandır! Bu, xalqın mentalitetində əsrlərdən gələn ənənənin dəyişməz kodları və sosial təşkilatlanma memləridir ("mem" anlayışı hər bir cəmiyyətə sosial-mədəni kontekstə aid olan və hamı tərəfindən qəbul edilən standart dəyərlərdir).

Buna görədir ki, Ermənistanda təcavüzkarı, başqa irqə mənsub olanları amansız qətlə yetirənləri, özgə ərazisində terror törədənləri, qatı cinayətkarları "milli qəhrəman" kimi təqdim edir, onlara heykəllər ucaldırlarsa, Azərbaycanda mübarizlərimizə, poladlarımıza və minlərlə Vətən müdafiəçilərimizə Milli Qəhrəman adı verir və heykəllər ucaldırıq! Bu, azərbaycanlıların tarixdən gələn hərb mədəniyyəti, dünya duyumu, Vətən anlayışı və "kişi kimi vuruşmaq" mənəvi dəyərdir! II Qarabağ savaşı bütün bunların gözəl nümunə meydanı oldu!

Azərbaycan Ordusunun hərbi döyüş əxlaqı dərin mənaya və əhəmiyyətə malik keyfiyyətdir. Azərbaycan əsgəri Vətəni müdafiə etməyi müqəddəs borc kimi qəbul edir. II Qarabağ savaşı və 2023-cü ildə 23 saat 41 dəqiqəlik antiterror əməliyyatları zamanı göstərilən fövqəladə qəhrəmanlıq nümunələri Azərbaycan əsgərinin hərbi döyüş əxlaqının təntənəsidir! Mövzu Vətən və müstəqillikdirsə, Azərbaycan Ordusu həm fədakardır, həm şücaətlidir, həm də əxlaqlıdır. Azərbaycan Ordusu Ali Baş Komandanın, hərbi rəhbərliyin və əsgərlərin bütövləşmiş mənəvi və hərbi peşəkarlıq keyfiyyətlərinin vəhdətidir.

Dövlətçilik mentaliteti və vətəndaş passionarlığı

Liderin siyasi mentaliteti, hərbi qanunlara saygı və hərbi döyüş əxlaqı Vətən müharibəsinin Azərbaycan nümunəsi üçün xas olan başqa bir özəlliyi aktuallaşdırır. Biz, ərazi bütövlüyünü bərpa etmək uğrunda aparılan savaşda vətəndaş passionarlığının (məqsədə çatmaq üçün qarşısıalınmaz fədakarlıqla daxili canatma) sosial-mədəni, etnik, psixoloji və mənəvi-əxlaqi köklərini aydınlaşdırmağı nəzərdə tuturuq.

Bu məsələnin bir tərəfi dövlətçilik mentaliteti kontekstində dövlətçilik şüurunun özəllikləri ilə bağlıdır. Digər tərəfi isə dövlətçilik mentalitetinin atributu kimi vətəndaş passionarlığını motivə edən və tarixi dönəmin özəllikləri ilə bağlı olan faktorlarla əlaqəlidir.

Özlüyündə dərin və geniş fəlsəfi problemdir. Mövzu faktiki olaraq tarixi rakursda toplumun dövlətçilik ənənəsinin mərkəzində dayanan dövlətçilik mentalitetinin kollektiv şüuri təcrübəsinin formalaşması prosesindən gedir. Burada biz məsələnin yalnız qəzet məqaləsi formatının imkan verdiyi çərçivədə izahı üzərində dayana bilərik. Çünki akademik elmi və fəlsəfi izah mürəkkəb terminoloji semantika ilə əsaslandırılmalıdır ki, oxucu üçün çətin anlaşılan mənzərə yaratsın.

(ardı var)

Füzuli QURBANOV,
XQ-nin analitiki,
fəlsəfə elmləri doktoru